

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАРЕХА ІРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 330.322:332.3:63:502.13 (043.3)

**ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У СФЕРІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник –

кандидат економічних наук, доцент
Мішеніна Наталя Вікторівна,
Сумський державний університет,
доцент кафедри економіки та бізнес-
адміністрування.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Андрєєва Наталя Миколаївна,
Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України,
головний науковий співробітник відділу
економіко-екологічних проблем
приморських регіонів;

кандидат економічних наук,
Клокар Олег Олександрович,
Білоцерківський національний аграрний
університет, доцент кафедри
бухгалтерського обліку і аудиту.

Захист відбудеться “__” _____ 2013 р. о __ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, корпус М, ауд. 209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий “__” _____ 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є. І. Нагорний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ключовим фактором реалізації концепції сталого розвитку аграрного природогосподарювання є вирішення проблеми залучення інвестицій високої якості на різних ієрархічних рівнях управління еколого-економічними відносинами у системі сільськогосподарського землекористування. Ця проблема особливо актуалізується, якщо врахувати, що в умовах ринкового агрогосподарювання вимоги індивідуальних інвесторів до якості інвестиційних проектів у сфері сільськогосподарського землекористування істотно підвищуються.

В умовах екодеструктивного сільськогосподарського землекористування мають місце обмеження наявності інвестиційного капіталу з огляду на природно-ресурсну залежність аграрного сектору і пов'язані із цим екологічні ризики. Прагнення інвесторів мінімізувати ризики у зв'язку з екологічним фактором закономірно порушує питання про формування раціональної структури залучення інвестицій до сфери сільськогосподарського землекористування шляхом еколого-економічної оптимізації їх якості.

Значний внесок у розроблення теоретико-методологічних положень щодо обґрунтування інвестиційних рішень на еколого-економічних засадах у природогосподарюванні зробили провідні вітчизняні та зарубіжні учені: Н. М. Андрєєва, О. Ф. Балацький, С. М. Бобильов, О. О. Веклич, Т. П. Галушкіна, З. В. Герасимчук, С. М. Ілляшенко, В. С. Кравців, Л. Г. Мельник, Н. В. Мішеніна, О. В. Пономарьов, О. В. Прокопенко, П. В. Севастьянов, О. М. Теліженко, С. К. Харічков, М. А. Хвесик, Є. В. Хлобистов та ін.

Проблемам удосконалення інвестиційного забезпечення сільськогосподарського землекористування щодо напряму врахування екологічного фактора присвячено праці В. В. Горлачука, Л. І. Грановської, О. І. Гуторова, Н. В. Зіновчук, О. О. Клокаря, Л. Є. Купінець, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, А. Я. Сохничка, П. В. Тархова, В. М. Трегобчука, А. М. Третяка, М. М. Федорова та ін.

У працях вищезазначених учених достатньо глибоко опрацьовані теоретичні та науково-методичні основи екологізації інвестиційної діяльності. У той самий час зовсім не дослідженими залишаються питання впливу екологічного фактора на формування оцінок якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування. Відтак оцінка та оптимізація якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування у контексті еколого-економічних проблем його розвитку є актуальним науково-практичним завданням.

Актуальність зазначених питань, їх теоретична важливість і практична значущість обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його головну мету, завдання, а також структуру та зміст роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до пріоритетних державних та регіональних програм, зокрема Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р.

№ 880-р); Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року (Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20.08.2003 р. № 280); Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 743-р); Програми використання та охорони земель Сумської області на 2007–2015 роки (Рішення Сумської обласної ради від 27.07.2007 р.). Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане з тематикою науково-дослідних робіт Сумського державного університету, зокрема, темами: «Фундаментальні основи формування механізмів забезпечення стійкого розвитку соціально-економічних систем» (№ ДР 0106U001939), де автором формалізовано інтерес наявності екологічно орієнтованого інвестиційного капіталу у сфері сільськогосподарського землекористування з урахуванням принципів сталого розвитку; «Фундаментальні основи забезпечення стійкого розвитку при переході до інформаційного суспільства» (№ ДР 0108U000670), де автором здійснено еколого-економічну оцінку якості інвестицій для забезпечення сталого сільськогосподарського землекористування; «Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком» (№ ДР 0110U001879), де автором розроблено модель комплексної еколого-інвестиційної стратегії розвитку сільськогосподарського землекористування.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у розробленні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування системи еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій та обґрунтування інвестиційних рішень у сфері сільськогосподарського землекористування.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- дослідити та систематизувати теоретико-концептуальні положення щодо фінансово-економічного змісту поняття якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування;
- визначити систему еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій та на її основі удосконалити науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарського землекористування;
- обґрунтувати стратегії залучення інвестицій у сферу сільськогосподарського землекористування з урахуванням особливостей, властивих агроприродогосподарюванню як еколого-економічної системи;
- розробити принципи відбору об'єктів для інвестування та виявлення інтересу наявності інвестиційного капіталу у сфері сільськогосподарського землекористування;
- сформувати науково-методичні підходи до оцінки екологічно обумовленого ризику інвестора у сфері сільськогосподарського землекористування з урахуванням ресурсу окупності інвестицій;
- здійснити оцінку чутливості інвестиційних стратегій у сільському господарстві до впливу екологічного фактора;
- запропонувати комплексну еколого-інвестиційну стратегію розвитку сільськогосподарського землекористування в регіоні.

Об'єктом дослідження є еколого-економічні процеси інвестиційної діяльності у сфері сільськогосподарського землекористування.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають між природокористувачами з приводу розподілу інвестиційних ресурсів при формуванні набору культур сільськогосподарського землекористування з урахуванням впливу екологічного фактора.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є загальнотеоретичні методи наукового пізнання, фундаментальні положення економічної теорії, економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, а також сільськогосподарського землекористування. Для вирішення поставлених завдань у дисертаційній роботі були використані такі методи наукового дослідження: абстрактно-логічного та системно-структурного аналізу – при дослідженні підходів до розуміння фінансово-економічного змісту категорії «якості інвестицій» у сфері сільськогосподарського землекористування; кореляційно-регресійного аналізу – при обчисленні еколого-економічних ризиків природовідтворення, коефіцієнтів чутливості доходу інвестора до екологічних ризиків; порівняльного аналізу та групування – для градації якості інвестицій на «високу-низьку» за еколого-економічними критеріями.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є законодавчі та нормативні акти Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, дані Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, матеріали Державного комітету статистики України, Головного управління статистики у Сумській області, Сумського патентно-технологічного центру «Облдержродючість», а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, інформація з інтернет-джерел, зібрані, опрацьовані й узагальнені особисто автором первинні матеріали, що характеризують рівень інвестиційної активності у сфері сільськогосподарського землекористування та рівень використання агроземельних ресурсів у регіоні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних та науково-методичних підходів до оцінки якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування з урахуванням екологічних параметрів. Найбільш вагомими результатами роботи, що містять наукову новизну, є такі:

вперше:

– обґрунтовано фінансово-економічний зміст поняття якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування, що базується на класифікаційному аналізі концептуальних підходів до розуміння терміна «інвестиції» і полягає у розумінні його як цілісної характеристики функціональної єдності їх ресурсних властивостей, здатних задовольняти інвестиційні потреби сільськогосподарського землекористування в цілому та інтереси індивідуальних інвесторів зокрема: як економічна категорія якість інвестицій полягає у забезпеченні процесів простого та розширеного природовідтворення, а як фінансова – забезпечує здатність приносити дохід;

– сформовано науково-методичний підхід до моделювання мотиваційної складової оцінки якості екологічно орієнтованих інвестицій при формуванні

набору сільськогосподарських культур, який полягає в обчисленні коефіцієнтів індивідуальних переваг інвесторів, що забезпечує виявлення інтересу наявності екологічно орієнтованого інвестиційного капіталу у сфері сільськогосподарського землекористування з урахуванням принципів сталого розвитку;

удосконалено:

– методичний підхід до обґрунтування стратегій залучення інвестицій до сфери сільськогосподарського землекористування (банківська, державна, самоінвестування, іноземна), який, на додаток до існуючих, доповнений такими характеристиками агроприродогосподарювання як еколого-економічної системи (ЕЕС): хитким характером стану системи, здатністю до саморегуляції, відкритістю;

– методичний підхід до визначення екологічно обумовленого ризику інвестора у сфері сільськогосподарського землекористування, який, на відміну від існуючих, обчислюється з урахуванням впливу факторів екологічної нестабільності ґрунтово-земельних ресурсів (кислотність ґрунтів, забруднення важкими металами тощо) на джерела утворення прибутку поряд із урахуванням ресурсів окупності інвестицій (урожайність, екологічна ціна реалізації, дохід);

дістали подальшого розвитку:

– система еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій, яка, на відміну від існуючих, включає такі: структуру інвестицій, сформовану з урахуванням впливу екологічного фактора, інвестиційний ризик портфеля, обумовлений дією екологічного фактора, та дохідність портфеля інвестицій, відкориговану на рівень екологічного ризику, яка забезпечує оцінку інвестиційної привабливості сільськогосподарського землекористування на еколого-економічних засадах;

– методичний підхід до вибору критерію ідентифікації якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування, який, поряд із урахуванням екологічного фактора, полягає у розрахунку коефіцієнтів чутливості доходу інвестора до еколого-економічного ризику, що забезпечує можливість обґрунтування інвестиційних рішень на еколого-економічних засадах.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що теоретико-методологічні положення, висновки і рекомендації, наведені у дисертаційному дослідженні, доведені до рівня методичних розробок і пропозицій щодо еколого-економічного обґрунтування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств регіону. Вони можуть бути використані для обґрунтування напрямів вкладення інвестиційного капіталу у сфері сільськогосподарського землекористування з урахуванням рівня еколого-економічних обмежень.

Розроблені автором методичні підходи та практичні рекомендації з еколого-економічного обґрунтування якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування використані у діяльності Сумського відділення Українського державного фонду підтримки фермерських господарств (довідка № 018/137-5 від 07.06.2012 р.); запропоновані автором науково-методичні підходи до побудови

системи еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій впроваджено у діяльність ФГ «Ранок» (акт № 13 від 21.10.2012 р.). Результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес Сумського державного університету (акт від 11.09.2012 р.) і використовуються при викладанні дисциплін «Економіка природних ресурсів», «Економіка інвестиційної діяльності» та «Теорія еколого-економічного аналізу».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій здобувачем особисто розроблено та апробовано у практичній діяльності підприємств науково-методичні підходи до еколого-економічної оцінки якості інвестиції у сфері сільськогосподарського землекористування. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. У дисертаційній роботі використано лише особисті ідеї автора, що викладені у спільно опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи доповідалися та отримали позитивну оцінку на 8 науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК» (м. Луцьк, 2011 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, держава і суспільство у ХХІ столітті» (м. Курськ, 2011 р.), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Питання сучасної науки і освіти» (м. Київ, 2011 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети розвитку підприємств у ХХІ столітті» (м. Кіровоград, 2011 р.), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасний соціокультурний простір» (м. Київ, 2011 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 2011 р.), Міжнародній науковій конференції «Економіка для екології» (м. Суми, 2012 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (м. Суми, 2012 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 19 наукових працях, у тому числі у 10 статтях у наукових фахових виданнях, з яких 3 – у співавторстві, 1 підрозділ – у колективній монографії. Загальний обсяг публікацій із теми дисертації становить 5,8 друк. арк., з яких особисто дисертанту належить 5,18 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, 9 додатків, списку використаних джерел із 242 найменувань. Загальний обсяг дисертації 243 сторінки, у тому числі обсяг основного тексту 180 сторінок. Дисертація містить 53 таблиці на 59 сторінках, 42 рисунки на 34 сторінках, додатки на 19 сторінках, список використаних джерел на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету й завдання, визначено методи дослідження, практичну цінність, охарактеризовано новизну наукових результатів, наведено результати апробації роботи.

У першому розділі «**Теоретико-концептуальні основи еколого-економічної оцінки якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування**» автором розкрито фінансово-економічний зміст поняття якості інвестицій та обґрунтовано доцільність її еколого-економічної оцінки.

Дослідження теоретико-концептуальних аспектів якості інвестицій проведено у рамках блокової системи, побудованої за таким логічним принципом: теорія капіталу → теорія інвестицій → концепція якості інвестицій.

У роботі якість інвестицій розглядається як цілісна характеристика функціональної єдності їх ресурсних властивостей, здатних задовольняти інвестиційні потреби сільськогосподарського землекористування в цілому та інтереси індивідуальних інвесторів зокрема: як економічна категорія якість інвестицій полягає у забезпеченні процесів простого та розширеного природовідтворення, а як фінансова – забезпечує здатність приносити дохід власнику інвестиційних ресурсів (рис. 1).

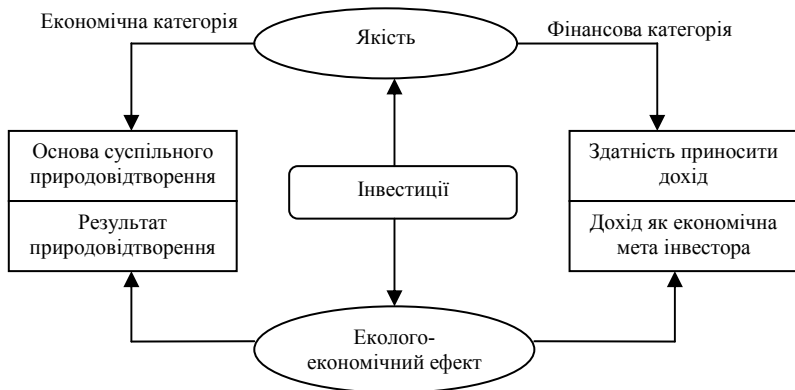

Рис. 1. Якість інвестицій як фінансово-економічна категорія сталого сільськогосподарського землекористування

На основі доведеної двокритеріальної концепції якості інвестицій, а також з урахуванням існуючих підходів до формування системи показників оцінки якості інвестицій автором запропонована система основних еколого-економічних показників, яка включає: структуру інвестицій, сформовану з урахуванням впливу екологічного фактора, інвестиційний ризик портфеля, обумовлений дією екологічного фактора, та дохідність портфеля інвестицій, відкориговану на рівень екологічного ризику.

Установлено, що на сьогодні не сформовано єдиного підходу до оцінки якості інвестицій у межах сільськогосподарської ЕЕС з урахуванням впливу екологічних параметрів. Недооцінка екологічних ризиків інвестора призводить до необґрунтованих висновків про еколого-економічну оптимальність інвестиційних рішень у сфері сільськогосподарського землекористування.

У другому розділі «**Аналіз та оцінка якості інвестицій у сфері**

сільськогосподарського землекористування на еколого-економічних засадах» окреслено основні стратегії залучення інвестицій до аграрного сектору з урахуванням особливостей агроприродогосподарювання як ЕЕС, формалізовано мотиваційну складову оцінки якості інвестицій, сформовано методичні підходи до оцінки еколого-економічних показників якості інвестицій та обґрунтовано критерії її оптимізації.

У роботі зазначено, що еколого-економічна оцінка якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування безпосередньо пов'язана з необхідністю розмежування мотиваційної поведінки інвесторів у межах можливих стратегій інвестування. З урахуванням особливостей агроприродогосподарювання як ЕЕС у роботі окреслено основні стратегії залучення інвестицій в аграрний сектор (табл. 1).

Таблиця 1

Обґрунтування стратегій залучення інвестицій у сферу
сільськогосподарського землекористування з урахуванням особливостей,
властивих агроприродогосподарюванню як ЕЕС

Характеристика ЕЕС	Вплив системних характеристик на вибір стратегії інвестування	Стратегія інвестування
Циклічність розвитку	Сезонний характер операційного циклу позначається на структурі інвестиційного капіталу, обумовлюючи фінансову залежність підприємств від кредитних інструментів банку у періоди між витрачанням та отриманням коштів від реалізованого врожаю	Банківська
Хиткий характер стану системи	Істотний внесок цінкових та природноресурсних факторів у сукупний ризико-комерційний результат ускладнює використання механізмів внутрішнього та боргового фінансування. Пріоритет у відновленні хиткого стану системи повинен належати прямій державній підтримці сільськогосподарського землекористування навіть у тому разі, коли інші інвестиційні механізми з об'єктивних причин спрацювати не можуть	Державна
Здатність до саморегуляції	Саме з цією характеристикою пов'язане питання принципової можливості сільськогосподарської ЕЕС підтримувати відносну динамічну стабільність завдяки мобілізації внутрішніх резервів самоінвестування, а саме: власних оборотних коштів, чистого прибутку та амортизаційного ресурсу	Самоінвестування
Відкритість	Відкритість сільськогосподарської ЕЕС стосується насамперед можливостей сільськогосподарських товаровиробників конкурувати на зовнішніх ринках. Об'єктивною у цьому відношенні є наявність інвестиційного капіталу у тих сферах виробництва, які є джерелом конкурентоспроможного експорту.	Іноземна

Для вирішення проблеми підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарського землекористування шляхом оцінки мотивування здійснення інвестиційних вкладень у роботі з'ясовано, які критерії відбору об'єктів для інвестування інвестор вважає пріоритетними (табл. 2).

Таблиця 2

Виявлення інтересу наявності інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування Сумської області з урахуванням принципів сталого розвитку

Коефіцієнти індивідуальних переваг портфельного інвестора (μ_i) за напрямками інвестування в сільськогосподарську еколого-економічну систему, $0 \leq \mu_i \leq 1$				Критерій відбору с.-г. культур для формування портфеля інвестицій	Справованість критеріїв	Напрямок задоволення критерію	Інвестиційна стратегія
пшениця	ячмінь	кукурудза	сояшник				
0,11	1,00	0,80	0,34	Внесок с.-г. культури у забезпечення продовольчої безпеки регіону	Соціально-екологічна	↑	Державна
0,08	0,21	0,39	1,00	Рентабельність виробництва с.-г. культури	Економічна	↑	Банківська
0,84	0,99	1,00	0,54	Рівень витратності виробництва с.-г. культури	Економічна	↓	Самоінвестування
0,71	0,35	1,00	0,11	Місце с.-г. культури у сировинно-продовольчій структурі регіонального експорту	Еколого-економічна	↑	Іноземна

Оскільки екологічний ризик пов'язаний з оцінкою екологічно обумовленого збитку інвестора, у роботі запропоновано науково-методичні підходи до його оцінки. Мінімізація екологічно обумовленого ризику інвестора береться за цільовий критерій оптимізації якості сільськогосподарських інвестицій.

Екологічно обумовлений ризик інвестування у сфері сільськогосподарського землекористування пропонується розраховувати таким чином:

$$R(DW_{si}) = DW_{si} \cdot \left(1 - \frac{1}{\left(\frac{EERR_i}{100} + 1 \right)} \right), (i = \overline{1, m}), \quad (1)$$

де $R(DW_{si})$ – екологічно обумовлені втрати очікуваного s -м інвестором доходу від i -го об'єкта інвестування, грн (дол.)/га; DW_{si} – очікуваний s -м інвестором дохід від i -го об'єкта інвестування, грн (дол.)/га; $EERR_i$ – еколого-економічний ризик природовідтворення, %; s – тип інвестора (інвестиційної стратегії); m – кількість культивованих кальцієфільних культур у с.-г. ЕЕС, що є уразливими до дії екологічного фактора.

У дисертації обґрунтовано принципи та методичні положення щодо визначення еколого-економічних ризиків природовідтворення сільськогосподарської ЕЕС:

$$EERR_j = \sum_{i=1}^m \Delta r_{ij} \cdot |E_i|, (j = \overline{1, n}) \quad (2)$$

де $EERR_i$ – еколого-економічний ризик природовідтворення с.-г. ЕЕС, обчислюваний для i -ї с.-г. культури, культивованої на території певного

регіону, %; Δr_{ij} – еколого-економічний збиток інвестора, або екологічно обумовлені втрати урожайності, зниження ціни або зростання виробничих витрат на вирощування i -ї с.-г. культури, культивованої на території певного регіону, %; E_i – коефіцієнт еластичності прибутку i -тої с.-г. культури відносно урожайності, ціни реалізації або виробничих витрат, що обчислюється методами кореляційно-регресійного аналізу; n – кількість районів.

Доведено, якщо ресурсом окупності інвестицій є урожайність, то еколого-економічний збиток інвестора проявляється у формі екологічно обумовлених витрат урожайності, обумовлених впливом фактора кислотності ґрунтового розчину, і обчислюється за формулою

$$\Delta r_{ij}' = (z_{opt_i} - z_{av_j}) \cdot h_i \cdot 10, (i = \overline{1, m}), (j = \overline{1, n}), \quad (3)$$

де $\Delta r_{ij}'$ – екологічно обумовлені втрати урожайності i -ї с.-г. культури, культивованої на території j -го району, %; z_{opt_i} – оптимальна кислотність ґрунтового розчину під посіви i -ї с.-г. культури, рН; z_{av_j} – середньозважена кислотність ґрунту в j -му районі, рН; h_i – відсоток зниження урожайності i -ї с.-г. культури при підвищенні кислотності ґрунту на 0,1 одиниці, %.

З'ясовано, якщо ресурсом окупності інвестицій є ціна реалізації, то еколого-економічний збиток інвестора проявляється у формі екологічно обумовленого зниження ціни внаслідок погіршення екологічної якості рослини і визначається за формулою

$$\Delta r_{ij}'' = \left(\frac{f_i \cdot a_i}{w_i} - 1 \right) \cdot 100 \%, \quad (4)$$

де $\Delta r_{ij}''$ – зниження ціни реалізації i -ї с.-г. культури, культивованої на території j -го району, через погіршення екологічної якості рослин внаслідок їх забруднення солями важких металів, %; f_j – вміст солей важких металів у ґрунті у j -му районі, мг/кг; a_i – коефіцієнт переходу важких металів із ґрунту в рослини; w_i – нормальний вміст важких металів у рослинах, мг/кг сухої речовини.

Установлено, якщо ресурсом окупності інвестицій є дохід, то еколого-економічний збиток інвестора проявляється у формі зростання екологічних виробничих витрат на подолання кислотності ґрунту і обчислюється за формулою

$$\Delta r_i''' = \left(\frac{(z_{opt_i} - z_{av_i}) \cdot 10 \cdot t_j \cdot S_{ij} \cdot P_j}{c_i} - 1 \right) \cdot 100 \%, \quad (5)$$

де $\Delta r_i'''$ – зростання собівартості виробництва i -ї с.-г. культури внаслідок здійснення додаткових екологічних витрат на подолання кислотності ґрунту, %; t_j – норматив витрат дефекату (ресурсоощадного кальцієвмісного меліоранту)

для зміщення рН різних типів ґрунтів на 0,1, т/га; S_{ij} – площа під посіви i -ї с.-г. культури, культивованої на території j -го району, тис. га; p_j – вартість 1 т дефектату (відходів цукрового виробництва) для вапнування ґрунтів, грн/т; c_i – виробнича собівартість продукції, тис. грн.

Визначено, що оптимізація структури сільськогосподарських інвестицій здійснюється через принципи диверсифікації екологічно обумовлених ризиків інвестора, яка за своїм еколого-економічним змістом тотожна загальному критерію мінімізації втрат очікуваного інвестиційного доходу:

$$\begin{cases} R(DW_s) = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n X_i \cdot v_{ij} \cdot L_s \rightarrow \min, \\ \sum_{i=1}^m X_i = 1, \\ X_i \geq 0, \end{cases} \quad (6)$$

де $R(DW_s)$ – екологічно обумовлений ризик інвестування s -го інвестора; X_i – вектор-рядок значень інвестиційного портфеля s -го інвестора, що визначає оптимальну структуру інвестицій, сформовану з урахуванням впливу екологічного фактора; L_s – вектор коефіцієнтів індивідуальних переваг s -го портфельного інвестора; v_{ij} – елементи матриці екологічно обумовлених імпліцитних втрат очікуваного s -м інвестором доходу від порівнюваних інвестиційних альтернатив:

$$v_{ij} = (R(DW_i) + R(DW_j)) \cdot r_{ij}, \quad (7)$$

де $R(DW_i)$ – екологічно обумовлені імпліцитні втрати очікуваного s -тим інвестором доходу від першої інвестиційної альтернативи, що виникають внаслідок впливу фактора екологічної нестабільності ґрунтів; $R(DW_j)$ – екологічно обумовлені імпліцитні втрати очікуваного s -тим інвестором доходу від другої інвестиційної альтернативи, що виникають внаслідок впливу фактора екологічної нестабільності ґрунтів; r_{ij} – коефіцієнт кореляції між прибутками від порівнюваних інвестиційних альтернатив у сфері сільськогосподарського землекористування.

Оптимальне функціонування системи провайдингу високоякісних інвестицій у сферу сільськогосподарського землекористування в умовах дії факторів екологічної нестабільності ґрунтових ресурсів (кислотність ґрунтів, забруднення важкими металами тощо) забезпечується відповідною системою еколого-економічної оцінки якості інвестицій, зображеною на рис. 2.

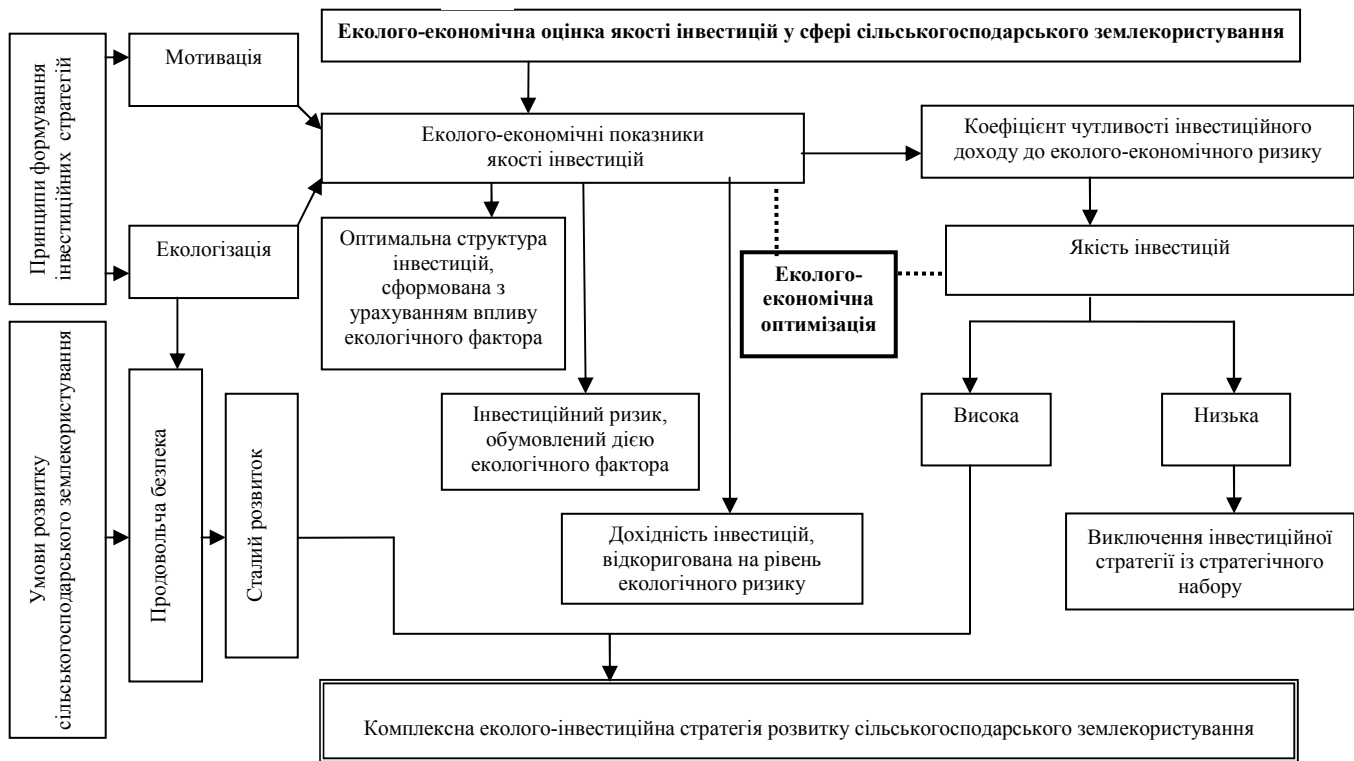

Рис. 2. Еколого-економічна оцінка якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування

Формування еколого-економічних показників якості інвестицій є необхідною основою оцінки інвестиційної привабливості сільськогосподарського землекористування та обґрунтування стратегічно важливих інвестиційних рішень.

У третьому розділі «Еколого-економічне обґрунтування інвестиційних рішень у сфері сільськогосподарського землекористування на основі оцінки якості інвестицій» обчислено еколого-економічні показники оцінки якості інвестицій у регіональному розрізі, проведено оцінку чутливості інвестиційних стратегій до еколого-економічних ризиків природовідтворення, запропоновано комплексну еколого-інвестиційну стратегію розвитку сільськогосподарського землекористування.

У табл. 3 подано еколого-економічну оцінку якості інвестицій за умови, що ресурсом окупності інвестицій є урожайність, а фактором еколого-економічного збитку інвестора – підвищена кислотна реакція ґрунтового середовища.

Таблиця 3

Еколого-економічна оцінка якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування на прикладі Сумської обл. (фрагмент)

Еколого-економічні показники якості інвестицій	Об'єкти вкладення інвестицій: екологічно чисте елітне насіння			
	пшениця	ячмінь	кукурудза	соняшник
Оптимальна структура інвестицій, сформована з урахуванням впливу екологічного фактора, %	$\frac{19^{1)}}{22^{2)}} \frac{28^{3)}}{21^{4)}}}$	$\frac{28^{1)}}{20^{2)}} \frac{24^{3)}}{33^{4)}}}$	$\frac{39^{1)}}{17^{2)}} \frac{46^{3)}}{38^{4)}}}$	$\frac{14^{1)}}{41^{2)}} \frac{2^{3)}}{8^{4)}}}$
Інвестиційний ризик портфеля с.-г. культур, обумовлений дією екологічного фактора, грн (дол.)/га	$\frac{26,81^{1)}}{58,62^{2)}} \frac{3,08^{3)}}{0,14^{4)}}}$			
Дохідність портфеля інвестицій, відкоригована на рівень екологічного ризику, грн (дол.)/га	$\frac{343,3^{1)}}{474,58^{2)}} \frac{442,01^{3)}}{6,19^{4)}}}$			

¹⁾Державна інвестиційна стратегія. ²⁾ Банківська інвестиційна стратегія. ³⁾ Стратегія самоінвестування. ⁴⁾ Іноземна інвестиційна стратегія

Наведені у табл. 3 дані є аналітичною основою для здійснення процесу ідентифікації якості інвестицій, яка безпосередньо пов'язана з екологічними умовами ведення сільського господарства Сумської області.

З урахуванням впливу екологічних факторів на кількісні параметри інвестиційної діяльності як характеристику процесу ідентифікації якості інвестицій запропоновано використовувати коефіцієнт чутливості доходу інвестора до зміни прибутку, обумовленої дією екологічного фактора, який, по-

перше, показує, як змінюється дохід інвестора при зниженні прибутку у сфері сільськогосподарського землекористування на 1 %; по-друге, визначає бажаність наявності інвестиційного капіталу у сфері сільськогосподарського землекористування в умовах нераціонального використання агроземельних ресурсів у регіоні; по-третє, оцінює якість інвестицій за параметром «висока–низька». Запропоновані складові ідентифікації якості інвестицій забезпечують еколого-економічне обґрунтування інвестиційних рішень у сфері сільськогосподарського землекористування (табл. 4).

Таблиця 4
Еколого-економічне обґрунтування інвестиційних рішень у сфері сільськогосподарського землекористування

Інвестиційна стратегія	Нормативне значення коефіцієнта чутливості V , %	Розрахункове значення коефіцієнта чутливості	Оцінка чутливості стратегії до екологічних ризиків	Якість с.-г. інвестицій	Інвестиційне рішення
Державна	$ V < 1$	- 0,189	Не чутлива	Висока	Прибуткове
Банківська	$ V < 1$	- 0,02	Не чутлива	Висока	Прибуткове
Само-інвестування	$ V < 1$	- 3,836	Чутлива	Низька	Збиткове
Іноземна	$ V < 1$	- 0,09	Не чутлива	Висока	Прибуткове

У роботі стверджується, що розвиток сільськогосподарського землекористування на екологічній основі та відповідне регулювання інвестиційних відносин потребують формування комплексної еколого-інвестиційної стратегії розвитку агрогосподарювання, що повинна ґрунтуватися на еколого-економічних показниках оцінки якості інвестицій. Еколого-інвестиційна стратегія визначає спосіб оптимального розміщення екологічно орієнтованих інвестицій з погляду їх здатності забезпечувати відтворювальний баланс у сфері сільськогосподарського землекористування та задовольняти інтереси індивідуального інвестора зокрема в умовах екологічних обмежень. Запропонована автором стратегія передбачає відстеження й адаптацію еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій до динамічно мінливого зовнішнього середовища, що визначає її керованість, гнучкість, адаптивність, а відтак і можливість оптимального розподілу екологічно орієнтованих інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування у контексті принципів сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Інтегральним результатом дисертаційної роботи є вирішення важливого науково-прикладного завдання розвитку теоретичних та науково-методичних підходів до еколого-економічної оцінки якості інвестицій у сфері

сільськогосподарського землекористування, які ґрунтуються на комплексній системі показників (структура, ризик, дохідність, коефіцієнт чутливості) в умовах дії фактора екологічної нестабільності ґрунтово-земельних ресурсів, що забезпечує еколого-економічну обґрунтованість інвестиційних рішень.

Результати виконаного дослідження дозволяють зробити висновки теоретичного і науково-практичного спрямування, основними з яких є такі:

1. Аналіз інвестиційного забезпечення сільськогосподарського землекористування у контексті принципів сталого розвитку дозволив обґрунтувати необхідність урахування еколого-економічних оцінок якості інвестицій для обґрунтування підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів агрогосподарювання.

2. Системно-структурний аналіз наукових поглядів щодо сутності та змісту категорій «капітал», «інвестиції», «якість інвестицій» дозволив удосконалити та поглибити фінансово-економічні критерії, якими треба керуватися при обґрунтуванні структуроутворюючих положень концепції якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування. У роботі доведено, що уточнення фінансово-економічного змісту поняття «якість інвестицій» є передумовою узгодження інтересів портфельного інвестора з інвестиційними потребами сільськогосподарського землекористування на засадах його еколого-економічної оптимізації.

3. Сформована система еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування включає: структуру інвестицій, сформовану з урахуванням впливу екологічного фактора, інвестиційний ризик портфеля, обумовлений дією екологічного фактора, та дохідність портфеля інвестицій, відкориговану на рівень екологічного ризику, що забезпечує оцінку інвестиційної привабливості сільськогосподарського землекористування на засадах еколого-економічної оптимізації. За критерій оптимізації якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування з урахуванням екологічного фактора взято такий, що гарантує отримання інвестором певного доходу за мінімального рівня ризику.

4. Обґрунтовано, що формування стратегічних напрямів інвестиційного забезпечення сільськогосподарського землекористування повинно враховувати особливості агроприродогосподарювання як еколого-економічної системи (ЕЕС). Застосування індивідуальних стратегій інвестування (державної, банківської, самоінвестування, іноземного інвестування) повинно ґрунтуватися на таких характеристиках ЕЕС: циклічності розвитку, хиткому характері стану системи, здатності до саморегуляції, відкритості.

5. Науково-методичний підхід до оцінки мотиваційної складової в системі визначення якості інвестицій на рівні індивідуальних стратегій інвестування базується на обчисленні коефіцієнтів індивідуальних переваг інвесторів (держави, банку, підприємства-самоінвестора, іноземного інвестора), які забезпечують виявлення інтересу наявності екологічно орієнтованого інвестиційного капіталу у сфері сільськогосподарського землекористування.

6. Еколого-економічна оцінка якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування потребує визначення екологічно обумовленого ризику інвестора, який проявляється у таких формах (напрямах) недоотримання прибутку: а) зниженні урожаю с.-г. культур внаслідок дії фактора підвищеної кислотності ґрунту; б) зниженні ціни реалізації на продукцію рослинництва внаслідок забруднення важкими металами; в) зростанні собівартості виробництва продукції землеробства у погіршених екологічних умовах. Оцінка інвестиційної привабливості агрогосподарювання на еколого-економічних засадах передбачає урахування вищезазначених напрямів з позиції державного, банківського, іноземного інвестування та самоінвестування. Так, державна інвестиційна стратегія характеризується такими еколого-економічними показниками якості інвестицій: оптимальною структурою інвестицій, сформованою з урахуванням впливу екологічного фактора (пшениця – 19 %, ячмінь – 28 %, кукурудза – 39 %, соняшник – 14 %); інвестиційним ризиком, обумовленим дією екологічного фактора, – 26,81 грн/га; дохідністю інвестицій, відкоригованою на рівень екологічного ризику, – 343,3 грн/га.

7. Оцінка ідентифікації якості інвестицій здійснюється на основі обчислення коефіцієнтів чутливості доходу інвестора до екологічних ризиків на прикладі Сумської області, що забезпечує обґрунтованість інвестиційних рішень у сфері сільськогосподарського землекористування з урахуванням екологічних факторів. Обґрунтовано, що найвищою якістю інвестицій характеризується банківська інвестиційна стратегія як така, що реагує на 1-відсоткове підвищення екологічних ризиків у еколого-економічній системі сільськогосподарського землекористування 0,02-відсотковим зниженням очікуваного доходу інвестора (що є найнижчим значенням з-поміж чотирьох аналізованих стратегій – державної, банківської, самоінвестування, іноземна).

8. Упровадження запропонованих науково-методичних підходів до еколого-економічної оцінки якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування дозволило запропонувати основні рекомендації щодо формування комплексної еколого-інвестиційної стратегії підтримки агрогосподарювання як науково обґрунтованої моделі конкурентного та інноваційного спрямування використання земельних ресурсів, що ґрунтується на соціо-еколого-економічних мотивах здійснення інвестиційної діяльності та забезпечує екологоорієнтовану продовольчу безпеку у регіоні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Підрозділ у монографії

1. Мареха І. С. Системно-структурний аналіз якості інвестицій / І. С. Мареха // Детермінанти соціально-економічного розвитку підприємств : монографія / Є. В. Мішенін, О. М. Ковальова, В. В. Пилипенко та ін.; за ред. д-ра економ. наук., проф. Є. В. Мішеніна. – Суми : Сумський національний аграрний університет, 2011. – С. 152–169.

Статті у наукових фахових виданнях

2. Мареха І. С. Теоретико-методологічні засади визначення якості інвестицій: сутнісно-змістова основа та класифікаційні ознаки / І. С. Мареха // *Механізм регулювання економіки*. – 2010. – № 1. – С. 229–236.
3. Мареха І. С. Формування та розвиток концепції якості інвестицій / І. С. Мареха // *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія Економічні науки. – 2010. – Т. 2, № 2. – С. 209–212.
4. Мареха І. С. Механізм формування оптимальної структури фінансового капіталу в системі забезпечення стійкого розвитку підприємства / І. С. Мареха, Н. В. Мішеніна // *Вісник Сумського державного університету*. Серія Економіка. – 2010. – № 1. – С. 7–14. *Особистий внесок: сформовано сталу структуру фінансового капіталу підприємства.*
5. Мареха І. С. Роль та місце концепції якості інвестицій у дослідженнях інвестиційної привабливості еколого-економічних систем / І.С. Мареха // *Економіка: проблеми теорії та практики*. – 2010. – Вип. 262. – Том X. – С. 2519–2527.
6. Мареха І.С. Стратегії інвестиційного забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України / І. Мареха, Н. Мішеніна // *Економіст*. – 2011. – № 1. – С. 33–38. *Особистий внесок: обґрунтовано стратегії залучення інвестицій у сільське господарство з урахуванням особливостей, властивих агрогосподарюванню як еколого-економічній системі.*
7. Мареха І. Еколого-економічні детермінанти інвестиційної привабливості агрогосподарювання / І. Мареха // *Економічний аналіз*. – 2011. – Вип. 8. – Ч. 1. – С. 129–134.
8. Мареха І. Еколого-економічне обґрунтування якості інвестицій для забезпечення сталого розвитку регіональних агрогосподарських систем / І. Мареха // *Економічний аналіз*. – 2011. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 309–314.
9. Мареха І. С. Якість інвестицій як фінансово-економічна категорія сталого природогосподарювання / І. С. Мареха // *Інноваційна економіка*. – 2011. – № 5. – С. 246–251.
10. Мареха І. С. Методичні підходи до врахування екологічного фактора в оптимізаційних моделях оцінки якості інвестицій у сільському господарстві / І. С. Мареха // *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». – 2011. – Вип. 168. – Ч. 2. – С. 300–307.
11. Мареха І. Еколого-економічна оптимізація якості інвестицій як засіб обґрунтування стратегічних інвестиційних рішень у регіональному агрогосподарюванні на стійких засадах / І. Мареха, Н. Мішеніна // *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія «Економіка та менеджмент». – 2012. – № 3. – С. 155–162. *Особистий внесок: сформовано систему еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування.*

Матеріали наукових конференцій

12. Мареха И. С. Привлечение инвестиций в условиях интеграции в современной экономике / И. С. Мареха, Н. В. Мишенина // Материалы Международной научно-практической конференции «IX Румянцевские чтения «Экономика, государство и общество в XXI веке», (г. Курск, 5 мая 2011 г.). – Курск : Изд-во «Деловая полиграфия», 2011. – С. 152–156. *Особистий внесок: удосконалено критерії, якими треба керуватися під час обґрунтування структуроутворюючих положень концепції якості інвестицій у сучасних умовах.*

13. Мареха І. С. Еколого-економічні критерії оцінювання якості інвестицій у сільському господарстві / І. С. Мареха // Матеріали Сьомої міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Питання сучасної науки і освіти», (м. Київ, 11–13 липня 2011 р.). – Київ, 2011. – С. 26–28.

14. Мареха І. С. Визначення якості інвестицій як основи формування змісту стратегії інвестування та її еколого-економічне обґрунтування для аграрного сектору регіону / І. С. Мареха // Матеріали Восьмої міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасний соціокультурний простір», (м. Київ, 22–24 вересня 2011 р.). – Київ, 2011. – с. 32–34.

15. Мареха І. С. Еколого-економічні ризики відтворювальних процесів агрогосподарювання в системі індикаторів його інвестиційної привабливості / І. С. Мареха, Н. В. Мішенина // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК», (м. Луцьк, 26–27 травня 2011 р.). – Луцьк, 2011. – С. 51–52. *Особистий внесок: сформовано науково-методичний підхід до оцінки еколого-економічних ризиків природовідтворення у сфері сільськогосподарського землекористування.*

16. Мареха І. С. Еколого-економічне моделювання як елемент оптимізації якості інвестицій у сільському господарстві в умовах нерационального природокористування / І. С. Мареха // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку», (м. Тернопіль, 29 вересня – 1 жовтня 2011 р.). – Тернопіль, 2011. – С. 210–212.

17. Мареха І. С. Інвестиційні пріоритети сталого розвитку агрогосподарських підприємств / І. С. Мареха // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті», (м. Кіровоград, 21–22 квітня 2011 р.). – Кіровоград, 2011. – С. 118–120.

18. Мареха І. С. Еколого-економічні показники оцінки якості інвестицій у контексті сталого розвитку аграрного сектору регіону / І. С. Мареха // Тези доповідей Дванадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління», (м. Суми, 18–19 квітня 2012 р.). – Суми, 2012. – С. 113–114.

19. Marekha I. Ecological and Economic Optimization of Investment Attractiveness in Regional Agriculture Within Sustainable Development Framework / I. Marekha // Матеріали XVIII Міжнародної наукової конференції «Економіка для екології», (м. Суми, 27–30 квітня 2012 р.). – Суми, 2012. – С. 93–94.

АНОТАЦІЯ

Мареха І. С. Еколого-економічна оцінка якості інвестицій у сфері сільськогосподарського землекористування. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. – Сумський державний університет, Суми, 2013.

У дисертації проаналізовано науково-методичні підходи до еколого-економічної оцінки якості інвестицій, окреслено екологічні фактори, що призводять до збільшення ризиків інвестування сільськогосподарської еколого-економічної системи та відповідного заниження якості інвестицій. Доведено необхідність застосування комплексної концепції взаємозв'язку раціонального сільськогосподарського землекористування та інвестиційної привабливості досліджуваної галузі. Установлено, що урахування параметрів якості сільськогосподарських інвестицій є кардинальним чинником підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарського землекористування.

Запропоновано науково-методичні підходи до формування системи еколого-економічних показників оцінки якості інвестицій для ухвалення рішення щодо екологічного інвестування у сферу сільськогосподарського землекористування, що ґрунтується на врахуванні структури, ризику та дохідності сільськогосподарських інвестицій, відкоригованих відповідним чином на рівень впливу екологічного фактора. Удосконалено методику ідентифікації якості сільськогосподарських інвестицій за критерієм чутливості їх рентабельності до екологічних ризиків природовідтворення, що спрямована на оцінку еколого-економічної обґрунтованості стратегічно важливих інвестиційних рішень.

Ключові слова: якість інвестицій, сільськогосподарське землекористування, еколого-економічний збиток, еколого-економічна оцінка, інвестиційна стратегія, інвестиційний капітал, сталий розвиток.

АННОТАЦИЯ

Мареха И. С. Эколого-экономическая оценка качества инвестиций в сфере сельскохозяйственного землепользования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 – экономика природопользования и охраны окружающей среды. – Сумский государственный университет, Сумы, 2013.

Диссертация посвящена разработке и научному обоснованию эколого-экономических показателей качества инвестиций в сфере сельскохозяйственного землепользования.

Проанализированы теоретико-методологические подходы к основам эколого-экономической оценки качества инвестиций в сфере сельскохозяйственного землепользования, выявлены эколого-экономические факторы, определяющие качество сельскохозяйственных инвестиций. Доказана необходимость применения разработанной автором комплексной концепции взаимосвязи рационального сельскохозяйственного землепользования и инвестиционной привлекательности исследуемой отрасли. Определено место концепции качества инвестиций в исследованиях инвестиционной привлекательности

сельскохозяйственных эколого-экономических систем.

Получил дальнейшее развитие методический подход к расчету экологически обусловленного ущерба инвестора в сфере сельскохозяйственного землепользования, который, в отличие от существующих, определяется по трем направлениям деструктивного влияния фактора экологической нестабильности почвенно-земельных ресурсов на источники образования прибыли вместе с учетом ресурсов окупаемости инвестиций.

Разработан и обоснован научно-методический подход к оценке мотивационной составляющей качества сельскохозяйственных инвестиций при формировании портфеля сельскохозяйственных культур, который заключается в определении коэффициентов индивидуальных преимуществ инвесторов, что обеспечивает выявление интереса присутствия инвестиционного капитала в сфере сельскохозяйственного землепользования с учетом параметров устойчивого развития. Обосновано, что побудительным стимулом к осуществлению сельскохозяйственных инвестиций с точки зрения государственной инвестиционной стратегии является продовольственная безопасность региона, банковской – рентабельность с.-х. культуры, самоинвестирования – низкая затратность с.-х. культуры, иностранного инвестирования – экспортоориентированность с.-х. культуры.

Усовершенствована методика поиска оптимальной модели качества сельскохозяйственных инвестиций, которая направлена на учет экономических и экологических параметров и позволяет обеспечить устойчивое развитие сельскохозяйственного землепользования региона.

В диссертации усовершенствован методический подход к оценке инвестиционной привлекательности сельскохозяйственного землепользования, который заключается в формировании системы эколого-экономических показателей оценки качества сельскохозяйственных инвестиций, что дает возможность повысить степень обоснованности инвестиционных решений. Доказано, что инвестиционную привлекательность исследуемой отрасли природопользования можно улучшить путем повышения степени эколого-экономической обоснованности инвестиционных решений, инновационная сущность которой заключается в обеспечении инвестиционными ресурсами эколого-сбалансированного развития сельскохозяйственного землепользования и установлении функциональных зависимостей между рентабельностью экологически ориентированного инвестиционного капитала и экологически обусловленными рисками инвестора. Разработанные автором научно-методические подходы к эколого-экономической оценке качества сельскохозяйственных инвестиций, основанные на экономико-математическом расчете коэффициента чувствительности дохода инвестора к изменению прибыли, обусловленного действием экологического фактора, определяют устойчивость эколого-инвестиционных стратегий к фактору нерационального использования почвенно-земельных ресурсов и идентифицируют качество экологических инвестиций по критерию «высокое–низкое». Показано, что наиболее высоким качеством инвестиций и соответственно наибольшей

устойчивостью к воздействию экологического фактора обладает банковская инвестиционная стратегия. Это обуславливает необходимость развития и совершенствования мотивационно-стимулирующих аспектов осуществления инвестиционной деятельности в сфере сельскохозяйственного землепользования.

Ключевые слова: качество инвестиций, сельскохозяйственное землепользование, эколого-экономический ущерб, эколого-экономическая оценка, инвестиционная стратегия, инвестиционный капитал, устойчивое развитие.

SUMMARY

Marekha I.S. Environmental and Economic Estimation of Investment Quality in Agricultural Land Usage. – Manuscript.

Thesis for gaining a candidate degree in economic sciences in speciality 08.00.06 – Environmental Economics and Environmental Protection. – Sumy State University, Sumy, 2013.

The thesis concerns the analyses of theoretical and methodological approaches to the economic and environmental estimation of investment quality. The ecological factors which reduce investment quality are outlined. The necessity of application of complex conception of interrelation investment attractiveness with rational agricultural land usage is proved. The ecological determinants of investment attractiveness are revealed.

The scientific approaches for formation of environmental and economic indicators of investment quality are suggested. The above mentioned indicators which are used with taking into account environmental factor must include: structure, risk and profit.

The methodological approach of the investment quality identification by the criterion of its profit sensibility to the environmental risks of the nature reproduction is improved. Such approach is directed at substantiation of investment decisions which are strategically important when taking into account environmental and economic parameters.

Key words: investment quality, agricultural land usage, ecological and economic damage, environmental and economic estimation, investment strategy, investment capital, sustainable development.

Підписано до друку 24.04.2013
Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.